

เปิดกว้างหลากหลาย: มานุษยวิทยาที่ปมรู้สึก

บุญเลิศ วัชรปรีชา

หลังจากเสาะหาข้อมูลและปรึกษาคนหลายคนว่า ถ้าจะเรียนต่อปริญญาโท

ควรเลือกเรียนต่อสาขาใดดี สุดท้ายผมก็มาลงเอยที่มานุษยวิทยา สำนักทำพระจันทร์ คนที่แนะนำอย่างแข็งขันคนหนึ่ง ที่อยากกล่าวถึงด้วยความระลึกถึงก็คือ อาจารย์ สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล ที่ผมเคยแวะเวียนไปคุยด้วยตั้งแต่ผมยังเรียน ป.ตรี และอาจารย์ ยังสอนอยู่ที่คณะสังคมศาสตร์ ม.เกษตรฯ อีกคนหนึ่งที่ควรกล่าวถึงคือ ธนาพล อิวสกุล ศิษย์เก่าสำนักนี้ที่บอกว่า สมัยเรียนปริญญาตรีที่นี่ไม่ค่อยได้เข้าเรียน แต่กลับรอบรู้ อย่างหาตัวจับยาก

ผมเลือกสมัครเรียนที่นี้ด้วยเหตุผลสองประการ นอกจากเหตุผลที่ว่าผมอ่าน งานสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาบ้าง พอประเมินกำลังตัวเองว่า น่าจะเรียนจบได้ เพราะเน้นการไปทำภาคสนามกับคนที่เราสนใจศึกษา อีกเหตุผลที่สำคัญก็คือ สาขานี้ ไม่จำกัดสาขาของผู้สมัคร ต่อให้ไม่จบสาขาทางสังคมศาสตร์ก็สมัครเรียนได้ ทำให้ผม ที่เรียนปริญญาตรีสายวิทย์ สาขาประมง ก็มาสมัครสอบได้

นับจากวันนั้นถึงวันนี้ ชีวิตผมก็วนเวียนกับคำถามที่ว่า จากประมงมาลงเอย ที่มานุษยวิทยาได้อย่างไร

ผมถูกถามตั้งแต่วันสอบสัมภาษณ์เข้าเรียนต่อที่นี่ ระหว่างเรียน อาจารย์ หลายท่านก็ฉงนสนใจในคาบแรกของการเรียนแต่ละวิชาว่า จบประมงใจจริงสนใจมา เรียนมานุษยวิทยา พอเรียนจบสมัครเป็นอาจารย์ ก็ถูกถามคำถามเดียวกันอีก เอาจริง หรือที่จะมาเป็นอาจารย์สาขามานุษยวิทยา ได้ข่าวอีกว่า ตอนที่คุณรับผมเป็นอาจารย์

ก็ต้องไปให้เหตุผลกับมหาวิทยาลัยว่า การรับคนจบปริญญาตรีสาขาประมง เกเรด ไม่ถึง 3 มาเป็นอาจารย์มานุษยวิทยาเหมาะสมอย่างไร เป็นอาจารย์ไปได้ สักพัก ถึงคราวหาทุนไปเรียนต่อ คำถามแรกของการสัมภาษณ์ทุนธรรมศาสตร์ก็คือ เรียนปริญญาตรีประมงแล้วจะไปต่อปริญญาเอกมานุษยวิทยา เส้นทางนี้เป็นมาอย่างไร

ผมพูดถึงเรื่องนี้ เพราะผมมักพูดกับคนรอบตัวอยู่บ่อยๆ ว่า ผมจะยินดีมาก ถ้ามีโอกาสได้สอนวิชาสังคมวัฒนธรรมเบื้องต้นให้กับนักศึกษาสายวิทยาศาสตร์ไม่ว่าจะ เรียนคณะวิศวกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ อุตสาหกรรมการเกษตร สัตวแพทย์ ฯลฯ ที่เกชตรนั้นไม่มีวิชาบังคับพื้นฐานอย่างวิชา TU ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่นักศึกษาทุกคนจะต้องเรียนพื้นฐานครอบคลุมทั้งสังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และ มนุษยศาสตร์ ทำให้นิสิตเกษตรฯ สายวิทย์ไม่จำเป็นต้องเรียนพื้นฐานสังคมศาสตร์ ผมรู้สึกว่าเป็นผลพวงของการแบ่งสาขาวิชาและสร้างผู้ชำนาญการเฉพาะด้าน อันอับลักษณะของสถาบันการศึกษาบางแห่ง

ยิ่งพบว่า คนที่เรียนสายวิทย์ในสาขาที่ผมคุ้นเคยอย่าง ประมง เกษตร วนศาสตร์ เป็นสาขาที่เกี่ยวข้องกับผู้คนอย่างมาก แต่นิสิตคณะเหล่านี้ได้เรียนเกี่ยวกับ พื้นฐานสังคมวัฒนธรรมน้อยมาก จึงไม่น่าแปลกใจที่คู่วาทะเรื่องคนอยู่กับป่า จะเป็น ชาวบ้านบนพื้นที่สูงกับวนกรรุ่นต่างๆ เช่นเดียวกับคู่ขัดแย้งข้ามทศวรรษระหว่าง ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อนปากมูลฝ่ายหนึ่ง กับกรมประมงและ บรรดาวิศวกรของ กฟผ. อีกฝ่ายหนึ่ง เพราะผู้เชี่ยวชาญตามหน่วยงานเหล่านี้ส่วนใหญ่ สนใจเรื่องเทคนิคเท่านั้น แต่ไม่มีมิติความสัมพันธ์ทางสังคมอยู่ในศาสตร์ที่ท่านยึดถือ

ผมจึงตระหนักอย่างมากว่า การเผยแพร่ความรู้พื้นฐานเรื่องความสัมพันธ์ทาง สังคมวัฒนธรรมนั้น เช่น ความคิดบางอย่างนั้นเขาเรียกว่า อคติทางชาติพันธุ์ มีความ สำคัญไม่น้อยไปกว่าการต่อยอดองค์ความรู้อันลึกซึ้งเฉพาะทางของเราเอง

เมื่อมองย้อนกลับมาที่สังคมวิทยาและมานุษยวิทยาของเราอีกที ผมคิดว่า เป็นเรื่องน่ายินดีที่สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ทำพระจันทร์เปิดกว้าง ให้คนจบ ปริญญาตรีทุกสาขาได้เข้ามาเรียนได้ หากไม่แล้ว ผมคงไม่มีโอกาสได้เข้ามาสู่สังคม อันน่าตื่นเต้นและน่าแสวงหาแห่งนี้ และคงขาดโอกาสอะไรไปอีกหลายๆ อย่างในชีวิต

เมื่อนึกเช่นนั้น ทำให้ผมประทับใจกับคำขวัญอันหนึ่งของคณะสังคมวิทยาและ มานุษยวิทยาของเราที่ว่า เข้าใจความหลากหลายทางสังคมวัฒนธรรม ประสบการณ์ ตรงของผมทำให้ผมสัมผัสได้ว่า นี่เองที่เรียกว่า เปิดกว้าง หลากหลาย...มานุษยวิทยา ที่ผมรู้สึก.